

משולחנו של רב בית החולים

באיזו משמרת לבחור בראש השנה?

שאלת חכם:

לכבוד הרב יוסף שפרונג, רב המרכז הרפואי שערי צדק.
אשמח לשמוע פסק הלכה בשאלה שנוגעת לי ולהרבה רופאים למעשה.
אני רופא מתמחה, שעובד בבית חולים בחו"ל. יש לי משמרות ארוכות, ואני לא יכול לבחור לא לעבוד בשבתות וימים טובים. לקראת ראש השנה נתנו לי לבחור משמרת אחת, או ביום הראשון או ביום השני של ר"ה. רציתי לדעת מה עדיף, ובמיוחד השנה שיוצא יום א' של ר"ה בשבת, ומצד שני ביום ב' של ר"ה, יש מצות שופר.
מה הדין אם במהלך המשמרת הוא יוכל לשמוע 30 תקיעות, ומה הדין בהנחה שהוא כנראה לא יוכל לשמוע שופר בכלל?

התשובה בקצרה:

שאלה מאוד חשובה שנוגעת למעשה להרבה רופאים.
רבינו הרב אשר וייס שליט"א הורה במענה לשאלה זו, שהרופא יכול ללכת לעבוד בבית החולים בשבת, בכדי לשיהאר בביתו ביום השני ולהשתתף בתפילות ובתקיעת שופר עם הציבור.
אך ברור, שאם ביכולתו למצוא בבית החולים שבו הוא עובד תקיעת שופר, ואפילו רק שלשים תקיעות, ששוב אינו מפסיד את מצות היום, אזי ילך לעבודתו ביום השני של ר"ה.

ובשאר שנים, אם יצטרך לבטל תקיעת שופר, פשוט שילך לעבודתו ביום השני, בכדי שלא יפסיד את התקיעות דאורייתא של היום הראשון.

התשובה בהרחבה:

מצד אחד יש את החומרא של שבת, שזה איסור סקילה ועשה, מול יום טוב, שהוא רק איסור לאו ועשה (כמבואר ברמב"ם ריש הל' יו"ט). לכאורה לפי דיני "הקל הקל תחילה", צריך להעדיף לעבוד ביום טוב, משום שחילול יום טוב פחות חמור, אע"פ ששניהם מדאורייתא, כדמצינו ביומא פ"ג ע"א, דתנן:

"מי שאחזו בולמוס - מאכילין אותו אפילו דברים טמאים, עד שיאורו עיניו".

ובגמ': "תנו רבנן, מי שאחזו בולמוס - מאכילין אותו הקל הקל, טבל ונבילה - מאכילין אותו נבילה, טבל ושביעית - שביעית. טבל ותרומה - תנאי היא, דתניא: מאכילין אותו טבל, ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר: תרומה ולא טבל. אמר רבה: היכא דאפשר בחולין - דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה. כי פליגי - בדלא אפשר בחולין, מר סבר: טבל חמור, ומר סבר: תרומה חמורה, מר סבר: טבל חמור, אבל תרומה - חזיא לכהן. ומר סבר: תרומה חמורה, אבל טבל - אפשר לתקוניה". עיי"ש. והיינו שאף בין שני איסורי תורה, יש להקדים נבילה שהיא לאו, מטבל שהוא מיתה בידי שמים, וכן מקדימין שביעית שהוא איסור עשה, מטבל.

וכך גם לגבי אכילה פחות פחות מכשיעור שפסק הרמב"ן בתורת האדם שיש להאכיל כך כל חולה שדי לו בכך, אף שהלכה היא שחצי שיעור אסור מן התורה, ובכדי לצאת מחיוב כרת, וכך נפסק בשו"ע בסי' תרי"ח.

ומשום כך לכאורה, כדין הקל הקל תחילה, היה לו להעדיף לעבוד ביו"ט, שאסור רק בלאו ועשה, ולא בשבת שיש בו חומר איסור סקילה.

ועוד היה מקום לומר, שיש להעדיף להישאר בביתו בשבת, ולא ללכת למשמרת בבית החולים עד היום השני, שאז כבר אין לו ברירה, משום שכעת בערב שבת יש בידו הברירה שלא ללכת ולעבוד בשבת, ואינו מוכרח ללכת לפיקוח נפש, ויש לנו כלל, שחובה על האדם להימנע מחילול שבת לפיקוח נפש.

הטעם לחובה זו הוא משום שלהלכה פיקוח נפש הוא בגדר "דחוויה" ולא "הותרה", כלומר, שגם כשיש מצב שצריך לחלל את השבת לפיקוח נפש, אין מדובר בהיתר גמור כביכול היום יום חול, אלא מדובר עדיין במעשה איסור, אלא שהאיסור נדחה מפני פיקוח נפש. יש להבדל זה הרבה נפקא מינה, ואחת מהן, כמו שכותב בעל האגרות משה (.....), היא שמוטל על רופא לא להיות זמין לקריאות של פיקוח נפש כל עוד יש רופאים אחרים זמינים במקומו. הוי אומר, כל עוד אין האדם מוכרח לבצע את הפיקוח נפש ואינו מסכן אף אחד, חובתו להימנע מלהזדמן לזה.

ומשום כך, יש מקום לטעון, שמאחר שכעת בערב שבת הוא אינו מוכרח ללכת לחלל את השבת לפיקוח נפש, עליו להמתין.

מצד שני, יש מקום לטעון שמאחר שהעתיד ידוע וצפוי לעיניו, והוא יודע שיש לו בחירה בין שני ימים, ואם לא יילך היום, על כל פנים יצטרך ללכת מחר, לא שייך דין זה.

וייתכן, שסברות אלו תלויות במחלוקת החכם צבי והרדב"ז, (הובאו דבריהם בבאר היטב סימן צ' ס"ק י"א, ובמשנה ברורה שם ס"ק כ"ח) לגבי מי שהיה אסור בבית האסורים, וניתנה לו הרשות להתפלל במנין באיזה יום שירצה, שדעת החכ"צ שימתין ליוה"כ או פורים, ודעת הרדב"ז שיקדים באותו היום תיכף. ואף שעיקר מחלוקתם היא לענין "אין מעבירין על המצוות", וזה לא שייך כ"כ כאן, מכל מקום מסתבר שעיקר המחלוקת היא אכן על מה האדם צריך להתייחס, האם על המצוה הראשונה העומדת לפניו, ותו לא (ואחר כך על השלב הבא הוא יהיה אנוס), או שהוא צריך לשקול את העתיד גם כן, ולברור להעדיף את המצוה היותר גדולה.

[ועיין בשדי חמד (מערכת יוה"כ סימן א' אות י'), שהסתפק בענין מי שאם הוא יצום בצום גדליה לא יוכל לצום ביום הכיפורים, מה יעדיף, האם לצום בצום גדליה ואז יהיה במצב של פקו"נ ביום הכיפורים ולא יצום, או לבטל את צום גדליה בכדי שיוכל לצום ביוה"כ שהוא דאורייתא ואיסור כרת, והביא את שתי הדעות החלוקות, ושדן בזה האהל משה (סימן ט"ז), וכתב הדבר תלוי במחלוקת הרדב"ז והחכם צבי, שלדעת הרדב"ז יצום בצום גדליה, ולדעת החכם צבי יש להעדיף לצום ביום כיפור. וע"ש מה שפלפל בזה. וע"ע אשל אברהם בוטאשטש, סימן תר"ב].

וכיוצא בזה כאן, אם הוא צריך להתייחס רק למה שעומד ראשון לפניו, עליו לבחור להישאר בביתו בשבת, ורק אם הוא יכול לשקול גם את העתיד, יוכל לברר מה עדיף, שבת או יום טוב שני של ר"ה.

והנה, כאמור, גם אם הוא יכול לשקול את שני הדברים, לכאורה לפי כללי הקל הקל תחילה הוא צריך להעדיף לשבת בביתו בשבת, בכדי להימנע מאיסור סקילה לצורך פיקוח נפש.

אך תהיה נפקא מינה באופן שבו עליו לבחור בין שתי שבתות, שאין הכרח לבחור את השבת האחרונה ביותר, משום שבכל מקרה יצטרך לעבוד בשבת אחת, אבל אם עליו לבחור לפי הדבר העומד לפניו, לא יוכל ללכת לעבוד בשבת הראשונה.

ואף שלכאורה הדברים נוטים לפי כל הנ"ל שיצטרך להישאר בביתו בשבת, שמענו מרבינו הגר"א וייס שליט"א שמסתבר שיוכל ללכת לעבוד בשבת בכדי שיוכל להישאר בביתו ביו"ט שני של ר"ה, ומשום שבו יש תקיעת שופר, ועבודת היום, שהיא פעם אחת בשנה בלבד, ואף שהיא רק מדרבנן.

בית מדרש גבוה
להלכה ורפואה

BEIT MEDRASH GOVOHA FOR
MEDICAL HALACHA

ע"ש משפחת פולד הי"ד

פרשת נצבים-וילך תשפ"ג

הרב יוסי שפרונג - ראש בית המדרש

ובביאור דבריו נראה, שהרי מכל מקום בין השבת ובין יו"ט נדחים מפני פיקוח נפש, ואין כאן חומרת האיסור, אלא שמצד הדין של "הקל הקל תחילה", האדם חייב לדחות קודם את האיסור הקל בכדי שלא יצטרך לדחות את האיסור החמור, אבל זה רק כששני האיסורים שווים, אך כשמחמת כן יפסיד מצוה של תקיעת שופר ועבודת היום, אין עדיפות של הקל הקל תחילה.

ואמנם נראה, שאם ביכולתו למצוא בבית החולים שבו הוא עובד תקיעת שופר, ואפילו רק שלשים תקיעות, ששוב אינו מפסיד את מצות היום, אזי ילך לעבודתו ביום השני של ר"ה, שחומרתו פחותה משל שבת, מאחר שהוא אינו מפסיד את המצוה.

ובשאר שנים, אם יצטרך לבטל תקיעת שופר, פשוט שילך לעבודתו ביום השני, בכדי שלא יפסיד את התקיעות דאורייתא של היום הראשון.